

BUTLLETÍ INFORMATIU

MÓN-3 AMB LA UPEC 1

SEMBRANT NOVES LLAVORS 3
Xavier Marí

MINARETES Y CIVILIZACIONES..... 4
Saïd El Kadaoui Moussaoui

FORO SOCIAL MUNDIAL, DIEZ AÑOS... 5
Esther Vivas

HAITÍ, LA MALDICIÓN BLANCA..... 6
Eduardo Galeano

CONTRA LA MILITARITZACIÓ
DE L'AJUDA A HAITÍ..... 8
Manifest

TRIBUNAL RUSSELL
SOBRE PALESTINA 9
Xavier Rius-Sant

AMÈRICA LLATINA I LA NOVA
POLÍTICA DE BLOCS 10
Xavier Ruiz Ribes

PROJECTE D'APICULTURA A L'OASI
DE FIGUIG 11
Coco González

MÓN-3 AMB LA UPEC

Per sisè any consecutiu, els partits polítics progressistes, els sindicats i els moviments socials i altres associacions, amb el suport del govern català i altres institucions de Catalunya, organitzem la Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya amb la intenció de seguir estimulant una reflexió entre les forces d'esquerra sobre diversos temes de caire social, polític i internacional. Aquest any la UPEC es celebrarà del 12 al 16 de juliol a la Universitat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona, en ple barri del Raval.

Enguany els grans eixos temàtics que emmarcaran la universitat seran la gestió política, el debat filosòfic per arribar a una bona societat i els barris invisibles. Cada dia la darrera sessió tindrà com a protagonistes autors de novel·la negra que utilitzen la seva obra com a eina de

DE LA FUNDACIÓ

MÓN-3

BARCELONA · ABRIL, 2010 · NÚMERO 121

Danielle Labit, «De bouche a oreille». Tècnica mixta, 160 x 130 cm

crítica i denúncia social. Així mateix, com a ponents comptarem amb Joan Carles Gallego, Josep Maria Alvarez, Gemma Calvet, Sara Berbel, Ricard Gomà i Adela Ros. entre d'altres.

Aquestes jornades, que compten amb la col·laboració de Món-3, seran reconegudes amb tres crèdits de lliure elecció per la Universitat de Barcelona i la Universitat Pompeu Fabra. Per obtenir el certificat de crèdits serà necessari assistir al 80% de les sessions i presentar un treball original sobre els continguts de la UPEC.

Com cada any, «les nits de la UPEC» oferiran un ampli programa cultural que inclourà concerts i espectacles.

Judith Calabria
www.upec.cat

PROGRAMA UPEC

(PROVISIONAL)

INAUGURACIÓ UPEC 2010	BALANÇ ACCIÓ DE GOVERN ACCIÓ DE GOVERN: CRÍTICA I BALANÇ	EPICUR AL SEGLE XXI	LES BARRICADES DE LA CRISI	EL FUTUR DE L'ESQUERRA A CATALUNYA
dilluns, 12 de juliol	dimarts, 13 de juliol	dimecres, 14 de juliol	dijous, 15 de juliol	divendres, 16 de juliol
9.30 h				
	Acció de govern. La gestió de les polítiques socials a Catalunya i a Espanya Vicenç Navarro Juan Torres Carme Trilla <i>Moderat: Laia Ortiz</i>	Malestar privat o societat malalta? Francesca Zapata Matthew Tree Lucia Artacoç <i>Moderat: Carme Valls</i>	Barris invisibles. Què s'ha fet dels barris que anomenàvem obrers? Eva Fernandez Eduard Jiménez Enric Canet	Balanç Polític i Futur. Reflexió sobre la desafecció política Joan Puigcercós Joan Herrera Miquel Iceta
12 h				
Inauguració parlaments Jordi Serrano, <i>Rector de la UPEC</i> José Montilla, <i>President Generalitat</i> Dídac Ramírez, <i>Rector de la UB</i> Carles Martí, <i>Tinent d'Alcalde Ajuntament</i> Conferència Inaugural Santiago Carrillo	La projecció internacional de Catalunya: un dret o una necessitat? Montserrat Guibernau Narcís Serra Esther Barbé Santiago Castellà <i>Moderat: Laura Pelay</i>	Les noves infelicitats Mercè Teixidor Nolasac Acarín Gemma Calvet Milagros Perez Oliva	Dependents i marginats. Les polítiques de benestar i la legislació sobre la dependència s'han frustrat amb la crisi? Com ha contribuït el tripartit a les polítiques de benestar? Francesc Rodríguez Antonio Centeno Ricard Gomà	Què esperes del nou govern? (30 persones) Conferència de cloenda: Lluís Llach Parlaments de Cloenda Jordi Serrano Josep Lluís Carod Rovira Joan Saura 14h Entrega de premis
16.30 h				
Els valors del sindicalisme. Com s'ha de reforçar el rol dels sindicats? Joan Carles Gallego Josep Maria Álvarez <i>Moderat: Mònica Terribas/ Anna Simó</i>	Catalunya i el dret a decidir Xavier Rubert de Ventós Joan Ridao Ferran Mascarell Joan Josep López Burniol Santiago Vidal <i>Moderat: Oriol IIIa</i>	Debat sobre la bona societat. Noves utopies epicurianes Josep Manuel Tresserras Josep-Maria Terricabras Maria Jaén Antoni Domènech	Sense feina: L'atur a Catalunya. A qui afecta? Gregori Cascante Sara Berbel Adela Ros	17h CLOENDA PROGRAMA CULTURAL
18.30 h				
Còmic i Política Pepe Galvez Opció 1: Còmic Reportatge 11-M, Palestina... Opció 2: Autobiografies socials Marjane Satrapi Antonio Altarriba	La part fosca de la realitat (autors novel·la negra) Raul Argemí Maximo Carlotto	Documental UPEC Henning Mankell	Novel·la negra, novel·la crítica, novel·la social Dominique Manotti Val McDermid	
20.30 h				
PROGRAMA CULTURAL Espectacle de video-dansa «Mirada» i recital de poesia. <i>Lloc: Pati Manning</i>	PROGRAMA CULTURAL Teatre social «Dar patadas para no desaparecer» Colectivo 96 grados	PROGRAMA CULTURAL Projecció de documentals: «El rol dels mitjans de comunicació a debat»	PROGRAMA CULTURAL Actuació d'Anna Roig i L'ombre de ton chien. <i>Lloc: Harlem Jazz Club</i>	

SEMBRANT NOVES LLAVORS

Cada dia costa més motivar i engrescar els joves a les aules. No hi fórmules ni màgies. Els professionals de l'ensenyament, pares i avis saben que els temps han canviat i que les noves tecnologies (inclosa la televisió digital de mil canals) fan una dura competència a la paraula amb vocació i a la lletra clara, concisa i directa. En aquesta època d'excessiva buidor institucional, on la normativa i el servilisme naveguen en el mar de l'autocomplaença, i es desestima la integritat de la persona, convé lamentar l'entranyable paradoxa: desmesurada informació (i distracció) contraposada a l'escassa comunicació veritable entre els uns i els altres. L'actitud i el repte demanen conversió i condició humana: falten testimonis de referència capaços de donar compte de l'experiència vital, de l'aventura positiva i negativa de la vida, del sentit comú més elemental (que vol dir creativitat!) per engrescar nens i joves a viure autènticament feliços en la generositat d'un país que pot avançar col·lectivament amb respecte i solidaritat entre continents. En la Catalunya acollidora, l'escola necessita obrir més portes i finestres a la humanitat cada cop més unificada: cal més preocupació pel benestar de l'altre, persones més compromeses que no mirin tant el rellotge, estudiants més honestos, convenen més ganes de dialogar en equip per apaivagar els desequilibris existents de cultures, en molts barris dels nostres pobles i ciutats. I, sobretot, cal transmetre idees lúcides per a engrescar nens i joves en el discerniment i en la voluntat de conviure en un planeta més respectuós per a tothom. Ara que creix la interdependència, realment interessa que els alumnes pensin de debò a l'escola i recuperin els valors impresos en els llibres universals?

Un mode elegant de començar qualsevol classe d'Ètica, de Ciutadania o de Matemàtiques, posem per cas, és escriure una frase «interessant» a la pissarra per tal que nois i noies obrin el seu enteniment i capacitat de reflexió. És aleshores quan aquest llibret heterogeni titulat *Llavors de concòrdia* fa el seu efecte desitjat per la via del sentiment, el coneixement i de l'acció. Amè, pràctic, engrescador, aquest compartiment de recursos pels docents i pels alumnes ens està ajudant a practicar els valors humans del segle vint-i-ú. Aquest ventall de recursos de la publicació-interacció editada per la Fundació Món-3 permet entendre l'educació com una reciprocitat, en la que l'alumnat ha de ser agent viu de la transformació del canvi personal i social, necessari per desfer la incertesa i tornar a definir l'esperança col·lectiva menyspreada per la seducció de l'aparença. «Ensenyar és aprendre», digueren els filòsofs fa molts segles; «tot el que rebem ens és donat perquè al nostre torn ho puguem donar segons les nostres capacitats», escriu el mestre Raimon Panikkar. Per tant, res a amagar: cal fer preguntes transformadores per a escoltar respostes intel·ligents que ens ajudin a discernir i a créixer

espiritualment (deixem-nos de ratios, dit pròpiament). Els alumnes n'estan contents de fer aquest primer pas amb un llibre diferent. Respectant les identitats, estenen la mà, amb llibertat d'acció i d'integració, la confiança en «l'altre món és possible» depèn de cadascú de nosaltres. Però, en tot cas, per educar sí que cal una disciplina ben entesa, amb alumnes aplicats, mestres, tutors i professors de la bondat, catedràtics amb vocació. Aquella bella paràbola del sembrador és clara: les llavors van caure arran del camí, en un terreny rocós, enmig dels cards, però una part d'elles va caure en terra bona i donà fruit: unes llavors van donar el cent, unes altres el seixanta, unes altres el trenta per u. Per tant, coneixedors de la pluralitat, convé fer bé allò que fem o decidim fer, respectant-nos mútuament, sense tenir por de mirar el rostre de l'altre, emprant la crítica a les aules, als despatxos, als diaris i a la vida. I com que encara respirem aquella mica d'utopia necessària com el pa de cada dia, seguirem llegint poemes en veu alta, escrivint frases boniques dels autèntics referents als murals per inspirar la reflexió, cantant, ballant, rient, compartint treballs en grup, donant-nos sempre sense posar preu, cultivant la voluntat a flor de pell. I qui tingui orelles, que escolti la concòrdia.

Xavier Mari

Periodista i professor de Ciències Socials a l'IES Ramon Casas (Palau Solità)

En els darrers mesos, Món-3 ha distribuït gratuïtament 1.500 exemplars de 'Llavors de concòrdia' entre diferents centres d'ensenyament secundari de tota la província de Barcelona (Barcelona ciutat, El Prat de Llobregat, Sta. Coloma de Gramenet, Canet de Mar, Palau Solità, Sabadell, Terrassa, Cerdanyola, Barberà del Vallès, Castellar del Vallès, Sta. Margarida i els Monjos, Abrera, Olesa de Montserrat i Vilafranca del Penedès). Moltes gràcies a tots aquells que heu col·laborat en la difusió d'aquests materials.

MINARETES Y CIVILIZACIONES

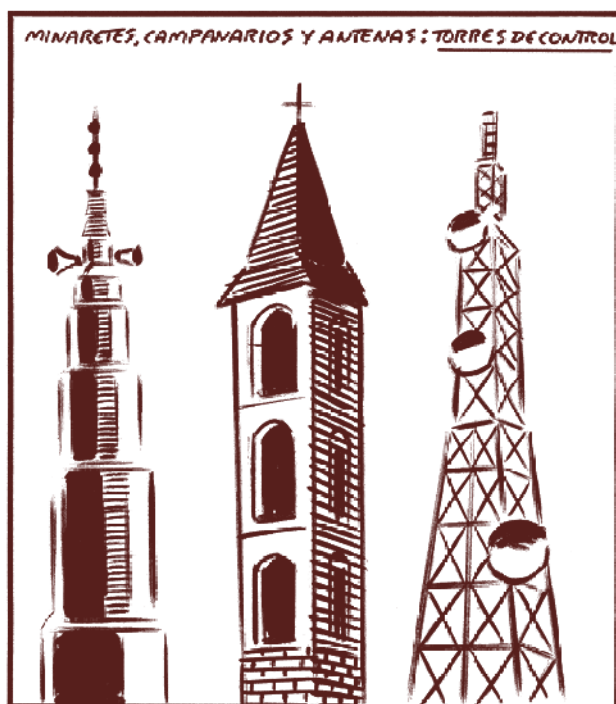
Ya ha habido un ciudadano suizo que ha construido su propio minarete en el tejado de su empresa para protestar por el resultado del referéndum suizo. Empezaron, pues, las protestas. Si yo fuera diseñador de moda, hoy ya estaría trabajando en el diseño de una prenda, no sé, un bonete que aprovechara su forma cilíndrica para reproducir la forma de un minarete o, mejor, una boina que, como rabo, tuviera un minarete minúsculo pero de un color chillón. Permitiría a la gente que así lo quisiera protestar y echarle un poco de humor al asunto, que buena falta nos hace. Una boina con mensaje: sería como decirles a los votantes del sí que son más cortos que el rabo de una boina, pero, eso sí, con cariño, humor y sin soltar prenda. Darle salida a la pulsión agresiva que nos habita sin hacer daño a nadie.

Lástima que todo el mundo se toma muy en serio lo suyo y ya nadie se ríe de sí mismo. Pero pongámonos serios. En mi caso, por ejemplo, aunque quisiera reírme de lo mío, se me plantearía un grave problema que podría desembocar en una crisis de identidad. Porque, ¿qué es lo mío? Verán, yo nací en Marruecos. Mi abuelo, una de las personas con las que más me siento unido afectivamente, fue un musulmán devoto. Mis padres también se han empeñado en ser musulmanes y así buena parte de mi familia. Yo, que siempre me he empeñado en llevar la contraria, (no, no se adelanten, no me he convertido al catolicismo porque sería un cambio de cromos muy poco original), con esfuerzo, he ido tejiendo una red de relaciones con amigos marroquíes amantes de la libertad, asqueados del peso de Dios en su sociedad y, por lo tanto, laicos. Digamos, pues, que soy un laico izquierdoso (todos tenemos que morir de

algo). Aquí nada se sabe, pero en todas las sociedades árabo-musulmanas y amazigo-árabo-musulmanas ha habido y hay todavía, aunque desgastado y marginado, un importante movimiento laico y de izquierdas en su seno. Eso sí, ya no se comen un rosco y de más está decir que no han conseguido nada más que represalias. Y cada vez más su cuota de pantalla es fagocitada por unos señores de largas barbas e ideas cortas. ¡Qué le vamos a hacer!

Les decía que yo nací en Marruecos, llegué a un pueblecito de la Catalunya central –Saldes– a la edad de 7 años y aquí he crecido, he estudiado, me he licenciado, he ligado y he procreado. Ya les he adelantado que yo me empeño en llevar la contraria y no se me ocurrió otra cosa que tener un hijo con una catalana de la ceba, hablarle a mi niño en catalán (no se me asusten, el catalán junto con el castellano, al que también quiero mucho, son los idiomas en los que pienso). ¡Pobre hijo! ¿Qué demonios es lo tuyo?

Amartya Sen tiene escrito en su magnífico ensayo *Identidad y violencia* que la división de la población mundial por civilizaciones o por religiones produce un enfoque «singularista» de la identidad humana, según el cual los seres humanos serían solamente miembros de un grupo. Imagínense, en mi caso, y sobre todo en el de mi hijo, aunque quisiéramos, no encontraríamos forma de sentirnos solamente de un grupo. Ésta es la realidad de muchos europeos. Ser herederos de una mezcla de religiones, idiomas, culturas y costumbres. Ésta es la realidad, sí, pero otra cosa muy distinta se nos plantea cuando tenemos que hablar de los actuales políticos. ¡Qué pereza seguir escribiendo!

elroto.elpais@gmail.com

El pobre Sarkozy ha tenido un arrebatado de filantropía y ha escrito un artículo en *Le Monde* para opinar sobre la cuestión de los minaretes. Lo ha titulado de la siguiente forma: «Respecter ceux qui arrivent, respecter ceux qui accueillent». Que no, Sarko, que no. Que ya estamos aquí, que no llegamos, que a este paso vamos a volver (no sé a dónde). Somos ciudadanos europeos. Basta ya. ¡A mí ya no me acoge nadie! A mis sufridos padres musulmanes tampoco y mi hijo es de aquí, EUROPEO.

Ésta es la actitud de buena parte de la derecha europea. Cargarse la complejidad de la realidad y hablar de bloques monolíticos. Los pueblos de Europa son acogedores, son tolerantes, está en su naturaleza y en su cultura, nos dice el presidente francés. ¡Qué bonito! ¿No les suena igual que el discurso de buena parte de los conservadores del «otro bando» cuando nos enumeran las bondades del islam?

En Europa se han cometido auténticas salvajadas precedidas de discursos idílicos como el de Sarkozy. No hace

mucho, en su seno, se produjo una terrible guerra donde las exaltaciones identitarias estuvieron en su origen. Y en nombre del islam se han cometido otras tantas. (No me hagan entrar en el juego de y tú más. Yo pierdo siempre). Ésta es la derecha que tenemos. Pero ¿qué hay a la izquierda? Me tacharán de pesimista, pero lo tengo que decir. El panorama es desolador. Dice Amartya Sen que incluso los opositores de la teoría de un «choque de civilizaciones» pueden contribuir a sostener su fundamento intelectual si comienzan por aceptar la misma falsificación singular de la población mundial. ¿Y no es exactamente esto lo que se consigue con la idea tan bien intencionada como inconsistente de la «alianza de civilizaciones»?

Hay que ser más serios. Aceptemos la complejidad de la realidad, luchemos por la igualdad de oportunidades, combatamos la discriminación y los fanatismos, procuremos que las leyes sean justas y hagámoslas cumplir. Y dejemos en paz las civilizaciones, las esencias y los bloques. ¿Les conviene hacer esto a los políticos de aquí y de allí para mantenerse en el poder? Mucho me temo que no. ¡Ay! Disculpen, ya me ha cogido esta fiebre izquierdosa de ver conspiraciones e intereses ocultos por todas partes.

Saïd El Kadaoui Moussaoui

Psicólogo y escritor. Autor de la novela *Límites y fronteras*

FORO SOCIAL MUNDIAL, DIEZ AÑOS

Desde el lanzamiento del Foro Social Mundial, en junio del 2000, en la Cumbre Social Alternativa de Ginebra, coincidiendo con la Asamblea de las Naciones Unidas sobre Desarrollo Social, han pasado diez años. En esta década, el mundo ha cambiado y el contexto en que surgió el Foro Social Mundial (FSM) es distinto al que hoy nos encontramos.

El FSM nació con la voluntad de ser un punto de encuentro de los movimientos sociales contrarios a la globalización neoliberal y alzarse como una voz alternativa a las directrices del Foro Económico Mundial de Davos, que reunía anualmente a empresarios y líderes políticos, «cocina» del capitalismo actual.

El Foro Social Mundial consiguió su objetivo. Evento tras evento sumó cada vez a más participantes, llegando a los 130.000 en la última edición en enero del 2009 en Belem (Brasil), aunque sí es cierto que el impacto político y mediático de los primeros años no es comparable con el actual. Entonces, las críticas y las propuestas del Foro tenían el mismo eco que los pronunciamientos en Davos. Hoy, esto ha cambiado.

Otro logro del Foro Social Mundial ha sido su capacidad para descentralizar el evento, tanto el mundial (que se celebra actualmente cada dos años en un continente distinto en el Sur) como vinculándolo a experiencias más cercanas y enraizadas en el territorio como los foros sociales continentales (Foro Social Europeo, Foro Social de las Américas, Foro Social Africano), regionales (Foro Social Mediterráneo, Foro Social Amazónico) o local (Foro Social Mundial en Madrid, Foro Social Catalán), entre otros.

Muchos movimientos sociales le han reconocido su papel de referente y han participado activamente en su desarrollo, haciendo suyos los llamados surgidos de estos

encuentros, el más significativo de los cuales fue la jornada de acción global contra la guerra del 15 de febrero del 2003.

Pero el Foro Social Mundial no está exento de peligros como la rutinización, la «oenegización», la cooptación, la falta de participación de movimientos sociales reales, etc., como vimos en la 7a edición celebrada en Nairobi (Kenya) en 2007. Aun así, el Foro Social Mundial cuenta con potencialidades, como se puso de manifiesto en la última edición en Belem, que fue la primera muestra de rechazo colectiva a la crisis sistémica del capitalismo, señalando la necesidad de una ruptura con el mismo. También las tesis de que el Foro Social Mundial debe ser ante todo un espacio útil para los movimientos sociales y empujar a la acción han sido más aceptadas en los últimos tiempos.

Desde finales de los años 90, estos movimientos se han visto enfrentados a nuevos retos y dilemas, y el Foro Social Mundial no ha quedado al margen. Un ejemplo: la guerra global contra el terrorismo impulsada por George W. Bush tras los atentados del 11 de septiembre del 2001 y que sirvió de excusa para criminalizar y perseguir a los movimientos de disidencia. En aquel momento, algunos medios, como el Financial Times, auguraron el fin del movimiento «antiglobalización», pero éste hizo de la lucha contra la guerra en Irak un eje de protesta vertebrador sacando a la calle a millones de personas contra la guerra en Irak, el 15 de febrero del 2003, marcando uno de los hitos del movimiento.

Pero otros acontecimientos en el escenario político, como el derrumbe económico en Argentina, el posterior auge de los movimientos sociales piqueteros, asambleas barriales, etc. y al final la vuelta al poder de los «mismos de siempre», plantearon nuevos interrogantes. Del mismo modo que lo hizo la irrupción en el poder de Chávez en Venezuela y sus

políticas de ruptura parcial con el imperialismo y el neoliberalismo, que posteriormente encontraron alianzas con los gobiernos de Morales en Bolivia y Correa en Ecuador.

Si en una primera fase del movimiento «antiglobalización» dominaban las tesis de «Cambiar el mundo sin tomar el poder» de Toni Negri y John Holloway, con el desarrollo de estos acontecimientos el escenario del debate político y estratégico cambio sustancialmente.

Todos estos elementos han influido en el debate sobre el futuro del Foro Social Mundial y se plantean cuestiones como: ¿Qué relación entre partidos políticos anticapitalistas y movimientos sociales? ¿Qué vínculos con gobiernos

como el de Chávez, Correa y Morales? ¿Qué estrategia ante el llamado de Chávez a una 5ª Internacional? Frente a la crisis sistémica del capitalismo, con una crisis climática, política, social, alimentaria sin precedentes, estos retos se plantean como más urgentes que nunca. A lo mejor ya va siendo hora, como decía la escritora india Arundhati Roy, en la 4ª edición del Foro Social Mundial en Mumbai (India), «de centrarnos en blancos reales e infligir daño real». ¿Cuándo?

Esther Vivas

Coautora (junto con Josep M. Antentas) de *Resistencias Globales. De Seattle a la crisis de Wall Street* (Editorial Popular, 2009).
<http://esthervivas.wordpress.com>

HAITÍ, LA MALDICIÓN BLANCA

El primer día de este año, la libertad cumplió dos siglos de vida en el mundo. Nadie se enteró, o casi nadie. Pocos días después, el país del cumpleaños, Haití, pasó a ocupar algún espacio en los medios de comunicación; pero no por el aniversario de la libertad universal, sino porque se desató allí un baño de sangre que acabó volteando al presidente Préval.

Haití fue el primer país donde se abolió la esclavitud. Sin embargo, las enciclopedias más difundidas y casi todos los textos de educación atribuyen a Inglaterra ese histórico honor.

Es verdad que un buen día cambió de opinión el imperio que había sido campeón mundial del tráfico negrero; pero la abolición británica ocurrió en 1807, tres años después de la revolución haitiana, y resultó tan poco convincente que en 1832 Inglaterra tuvo que volver a prohibir la esclavitud.

Nada tiene de nuevo el ninguneo de Haití. Desde hace dos siglos, sufre desprecio y castigo. Thomas Jefferson, prócer de la libertad y propietario de esclavos, advertía que de Haití provenía el mal ejemplo; y decía que había que «confinar la peste en esa isla». Su país lo escuchó. Los Estados Unidos demoraron sesenta años en otorgar reconocimiento diplomático a la más libre de las naciones.

Mientras tanto, en Brasil, se llamaba haitianismo al desorden y a la violencia. Los dueños de los brazos negros se salvaron del haitianismo hasta 1888. Ese año, el Brasil abolió la esclavitud. Fue el último país en el mundo.

Haití ha vuelto a ser un país invisible, hasta la próxima carnicería. Mientras estuvo en las pantallas y en las páginas, a principios de este año, los medios transmitieron

confusión y violencia y confirmaron que los haitianos han nacido para hacer bien el mal y para hacer mal el bien.

Desde la revolución para acá, Haití sólo ha sido capaz de ofrecer tragedias. Era una colonia próspera y feliz y ahora es la nación más pobre del hemisferio occidental... Las revoluciones, concluyeron algunos especialistas, conducen al abismo. Y algunos dijeron, y otros sugirieron, que la tendencia haitiana al fratricidio proviene de la salvaje herencia que viene del África...

El mandato de los ancestros. La maldición negra, que empuja al crimen y al caos. De la maldición blanca, no se habló.

La Revolución Francesa había eliminado la esclavitud, pero Napoleón la había resucitado: —¿Cuál ha sido el régimen más próspero para las colonias? —El anterior. —Pues, que se restablezca. Y, para reimplantar la esclavitud en Haití, envió más de cincuenta naves llenas de soldados. Los negros alzados vencieron a Francia y conquistaron la independencia nacional y la liberación de los esclavos. En 1804, heredaron una tierra arrasada por las devastadoras plantaciones de caña de azúcar y un país quemado por la guerra feroz. Y heredaron «la deuda francesa». Francia cobró cara la humillación infligida a Napoleón Bonaparte. A poco de nacer, Haití tuvo que comprometerse a pagar una indemnización gigantesca, por el daño que había hecho liberándose. Esa expiación del pecado de la libertad le costó 150 millones de francos oro. El nuevo país nació estrangulado por esa soga atada al pescuezo: una fortuna que actualmente equivaldría a 21,700 millones de dólares o a 44 presupuestos totales del Haití de nuestros días. Mucho más de un siglo llevó el pago de la deuda, que los intereses de usura iban multiplicando. En 1938 se cumplió, por fin, la redención final. Para entonces, ya Haití pertenecía a los bancos de los Estados Unidos.

A cambio de ese dineral, Francia reconoció oficialmente a la nueva nación. Ningún otro país la reconoció. Haití había nacido condenada a la soledad. Tampoco Simón Bolívar la reconoció, aunque le debía todo. Barcos, armas y soldados le había dado Haití en 1816, cuando Bolívar llegó a la isla, derrotado, y pidió amparo y ayuda. Todo le dio Haití, con la sola condición de que liberara a los esclavos, una idea que hasta entonces no se le había ocurrido. Después, el prócer triunfó en su guerra de independencia y expresó su gratitud enviando a Port-au-Prince una espada de regalo. De reconocimiento, ni hablar. En realidad, las colonias españolas que habían pasado a ser países independientes seguían teniendo esclavos, aunque algunas tuvieran, además, leyes que lo prohibían. Bolívar dictó la suya en 1821, pero la realidad no se dio por enterada. Treinta años después, en 1851, Colombia abolió la esclavitud; y Venezuela en 1854.

En 1915, los marines desembarcaron en Haití. Se quedaron diecinueve años. Lo primero que hicieron fue ocupar la aduana y la oficina de recaudación de impuestos. El ejército de ocupación retuvo el salario del presidente haitiano hasta que se resignó a firmar la liquidación del Banco de la Nación, que se convirtió en sucursal del Citibank de Nueva York.

El presidente y todos los demás negros tenían la entrada prohibida en los hoteles, restaurantes y clubes exclusivos del poder extranjero. Los ocupantes no se atrevieron a restablecer la esclavitud, pero impusieron el trabajo forzado para las obras públicas. Y mataron mucho.

No fue fácil apagar los fuegos de la resistencia. El jefe guerrillero, Charlemagne Peralte, clavado en cruz contra una puerta, fue exhibido, para escarmiento, en la plaza pública. La misión civilizadora concluyó en 1934. Los ocupantes se retiraron dejando en su lugar una Guardia Nacional, fabricada por ellos, para exterminar cualquier posible asomo de democracia.

Lo mismo hicieron en Nicaragua y en la República Dominicana... Algún tiempo después, Duvalier fue el equivalente haitiano de Somoza y de Trujillo.

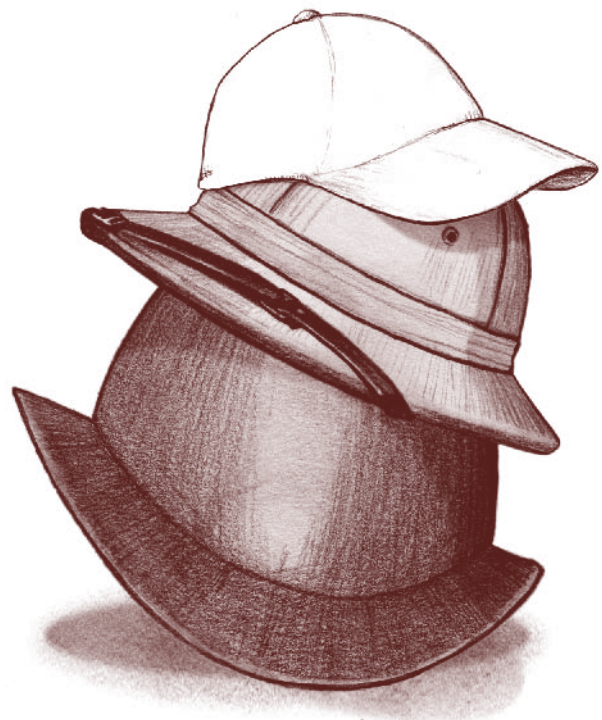
Y así, de dictadura en dictadura, de promesa en traición, se fueron sumando las desventuras y los años. Aristide, el cura rebelde, llegó a la presidencia en 1991. Duró pocos meses. El gobierno de los Estados Unidos ayudó a derribarlo, se lo llevó, lo sometió a tratamiento y una vez reciclado lo devolvió, en brazos de los marines, a la presidencia. Y otra vez ayudó a derribarlo, en este año 2004, y otra vez hubo matanza. Y otra vez volvieron los marines, que siempre regresan, como la gripe. Pero los expertos internacionales son mucho más devastadores que las tropas invasoras.

País sumiso a las órdenes del Banco Mundial y del Fondo Monetario, Haití había obedecido sus instrucciones sin chistar. Le pagaron negándole el pan y la sal. Le congelaron los créditos, a pesar de que había desmantelado el Estado y había liquidado todos los aranceles y subsidios que protegían la producción nacional. Los campesinos cultivadores de arroz, que eran la mayoría, se convirtieron en mendigos o balseros. Muchos han ido y siguen yendo a parar a las profundidades del mar Caribe, pero esos naufragos no son cubanos y raras veces aparecen en los diarios. Ahora Haití importa todo su arroz desde los Estados Unidos, donde los expertos internacionales, que son gente bastante distraída, se han olvidado de prohibir los aranceles y subsidios que protegen la producción nacional.

En la frontera donde termina la República Dominicana y empieza Haití, hay un gran cartel que advierte: El mal paso. Al otro lado, está el infierno negro. Sangre y hambre, miseria, pestes.

En ese infierno tan temido, todos son escultores. Los haitianos tienen la costumbre de recoger latas y fierros viejos y con antigua maestría, recortando y martillando, sus manos crean maravillas que se ofrecen en los mercados populares. Haití es un país arrojado al basural, por eterno castigo de su dignidad. Allí yace, como si fuera chatarra. Espera las manos de su gente.

Eduardo Galeano

Joan Sanz

CONTRA LA MILITARITZACIÓ DE L'AJUDA A HAITÍ

Davant la tragèdia que està patint el poble d'Haití, milers de persones, entitats socials i institucions arreu del món s'han mobilitzat ràpidament per a fer l'ajuda d'emergència i reconstrucció del país possible. Entre elles, les organitzacions no governamentals i moviments socials a Catalunya han respòs a la gravetat de la situació, cadascuna des de les seves capacitats i sector d'actuació, amb la immediatesa que els ha estat possible i intentant que aquesta resposta fos coordinada i adaptada a les necessitats i demandes de la població.

Les entitats sotasignants volem expressar un cop més la nostra solidaritat i suport amb el poble d'Haití. Però també ens veiem en la obligació d'expressar la nostra profunda preocupació per algunes qüestions relacionades amb com s'està desplegant l'ajuda d'emergència i com es poden desenvolupar les tasques de reconstrucció.

En aquest sentit, i en primer lloc, volem expressar el nostre rebuig a la militarització de l'ajuda que s'està donant a Haití, per part tant de l'exèrcit d'Estats Units (amb 16.000 militars desplegats o per desplegar a la zona), com de la Unió Europea (6.000 efectius) i d'altres cossos militars (NNUU ha anunciat que 3.500 cascos blaus se sumaran als 9.000 que ja formen part de la Missió per l'Estabilització d'Haití, la MINUSTAH; als que s'han d'afegir altres contingents com els 2.000 soldats de Canadà, o els prop de 2.000 de Brasil). Aquesta presència militar a Haití s'ha desplegat de forma descoordinada, amb decisions unilaterals dels diferents països, i sense una missió definida o clara. I el que és més greu, sense que el poble o les institucions haitianes ho hagin sol·licitat. El paper de lideratge i control de zones estratègiques que s'ha autoatorgat l'exèrcit d'Estats Units no només és del tot il·legítim, sinó que està entorpint greument les tasques d'ajuda de les ONG, posant en perill la vida dels milions d'afectats pel terratrèmol. També cal valorar el tipus i forma de lliurar l'ajuda d'emergència, vetllant especialment per la dignitat de les persones, donant especial atenció a dones, nens i nenes, especialment vulnerables i discriminats en moltes de les formes de lliurament escollides.

Ens volem sumar a les veus que s'aixequen a Haití i entre la societat civil internacional per demanar una resposta no militaritzada, formada per cossos civils i que compti amb l'enorme potencial humà i de societat civil organitzada amb que compta Haití.

Pel que fa a l'ajuda d'emergència i reconstrucció, volem insistir en la importància que els recursos que s'ofereixin per part dels donants siguin deslligats d'interessos comercials d'aquests. Aquests recursos han de ser donacions, no préstecs, de forma que no generin nou endeutament.

El govern espanyol hauria de renunciar a l'ús d'instruments com els crèdits FAD, fons reemborsables i lligats a la compra de béns i serveis espanyols, utilitzat anteriorment en emergències similars com les de d'Huracà Mitch a Centre-amèrica o el Tsunami al Sud-est asiàtic.

A més de no generar nou deute, governs i institucions financeres internacionals haurien de cancel·lar de forma immediata i incondicional el deute extern il·legítim d'Haití. Haití, tot i haver rebut una important promesa de reducció de deute al juny de 2009, té encara un deute pendent de 891 milions de dòlars, principalment amb institucions com el FMI, el Banc Interamericà de Desenvolupament o el Banc Mundial, i països com Taiwan o Veneçuela. Governos com el francès o l'italià, ja han anunciat cancel·lacions de deute, i el Club de París (agrupació de països creditors de l'OCDE) ha instat a tots els seus membres a procedir de la mateixa manera. El Govern espanyol és creditor d'un deute de 28.57 milions d'euros (31/12/2008) d'Haití, i tot i les demandes de la societat civil, encara no ha anunciat cap acció per a procedir amb la seva immediata i incondicional cancel·lació.

Aquesta cancel·lació hauria de ser el primer pas per un reconeixement i restitució dels deutes històrics, ecològics i socials que els països del Nord tenim amb Haití. La llarga història de colonialisme i ocupacions que ha patit Haití, començant per la colonització espanyola i francesa, i seguint per la ocupació i intervencionisme nord-americans, així com les injustes relacions econòmiques i comercials amb el país i l'explotació dels seus recursos naturals i dels seus treballadors per part d'empreses transnacionals, han esdevingut en un important deute històric, ecològic i social que els països del Nord haurien de reconèixer i restituir al poble d'Haití.

És important que s'actui de forma contundent, no només en el moment de l'emergència, sinó per a posar els fonaments per a que el poble d'Haití pugui reconstruir el seu país, des de l'exercici de la seva legítima sobirania. És doncs el moment també per revisar les polítiques econòmiques i acords comercials imposats a Haití al llarg de les darreres dècades, i els impactes que aquestes han tingut en l'empobriment i la crisi alimentària que ha patit Haití, amb especial incidència a les dones. Per a garantir un futur per al poble haitià, lliure de l'explotació i la dominació que ha patit fins ara, caldrà no només recursos i ajuda humanitària, sinó una reversió profunda de les relacions comercials, financeres i polítiques amb el país.

Manifest impulsat per
l'Observatori del Deute en la Globalització

TRIBUNAL RUSSELL SOBRE PALESTINA

Els dies 1, 2 i 3 de març es va celebrar a Barcelona la primera sessió del Tribunal Russell sobre Palestina per analitzar no només les responsabilitats d'Israel en la violació del dret internacional, sinó també de la Unió Europea. La sessió va tenir lloc els dies previs a la posada en marxa de la Unió per la Mediterrània a Barcelona, que pretén fer de pont entre la Unió Europea i els països del sud i el Pròxim Orient.

El Tribunal Russell és una iniciativa que va sorgir l'any 1967 per investigar el crims comesos a Vietnam i, posteriorment, es va tornar a constituir per tractar violacions de drets humans a Llatinoamèrica. Ara fa un any, arran de la crida feta per Ken Coates, president la Fundació Bertrand Russell, de la intel·lectual israeliana, Nurit Peles, premi Sajárov 2001, i de Laila Shahid, Delegada de l'Autoritat Palestina a la Unió Europea, el Tribunal es va tornar a reactivar per debatre en quatre sessions les responsabilitats de la Unió Europa, les companyies transnacionals, les Nacions Unides i la Lliga Àrab en les violacions del dret internacional i les convencions de Ginebra que pateix el poble palestí. La primera sessió s'ha celebrat a Barcelona i les següents tindran lloc a Londres, Nova York i Sudàfrica. El Tribunal ha començat les sessions a Barcelona no només per coincidir amb la reunió de la Unió pel Mediterrani sinó també perquè va ser la cimera de 1995 la que va donar lloc a l'anomenat Procés de Barcelona, d'on sorgiria la necessitat de signar acords d'associació i cooperació entre la Unió i diferents estats de la riba sud del Mediterrani, entre ells Israel. Aquest acord entraria en vigor el 2005.

La Unió Europea és, d'alguna manera, còmplice de les violacions del dret internacional i de l'acord d'associació amb Israel, donat que fa la vista grossa al fet que Israel se serveix d'aquest acord per exportar en condicions beneficoses productes procedents d'assentaments jueus a Cisjordània i Jerusalem Est. Aquesta acusació també es fa extensiva al Marroc, que també ha signat l'acord amb l'UE, donat que exporta productes del Sàhara Occidental en les mateixes condicions. Però la Unió Europea té, sobretot, complicitats en la violació del drets humans, del dret internacional i de les convencions de Ginebra per part d'Israel donat que, segons els articles 2 i 3 del Tractat de Lisboa, ha de vetllar per tal que aquells països amb qui signa acords respectin el dret internacional, les convencions de Ginebra i el drets humans.

En aquesta primera sessió del tribunal, celebrada al Col·legi d'Advocats de Barcelona, diferents polítics i intel·lectuals israelians i palestins van explicar com Israel aplica a Gaza i Cisjordània un règim d'apartheid similar al que hi havia a Sudàfrica fa vint anys. No només separant els israelians dels palestins als hospitals, escoles, habitatges i carreteres,

sinó també separant els palestins entre ells mateixos pels nombrosos controls que hi ha dins de Cisjordània. D'altra banda, també se segrega la població àrab d'Israel —la que no va fugir o no va ser expulsada l'any 1947—, que té un tracte diferent a la majoria jueva i que, a la vegada, no pot relacionar-se lliurement amb els seus familiars de Gaza o Cisjordània ni contraure matrimoni amb població d'aquests territoris. El Tribunal va recordar que la Cort Internacional de Justícia va dictaminar el 2004 que el mur construït a Cisjordània és il·legal en no seguir el traçat de la línia internacional que delimita Israel, privant de les seves terres pobles palestins i legitimant els assentaments que han convertit Cisjordània en un territori fragmentat. Israel també viola el dret internacional i les convencions de Ginebra cada vegada que sotmet a càstigs col·lectius tots els palestins tancant Gaza o sectors de Cisjordània. A més a més, com es va posar de manifest en l'ofensiva militar contra Gaza de fa quinze mesos, va violar les convencions en aplicar càstigs col·lectius, impedir l'evacuació de ferits, bombardejar zones poblades amb fòsfor blanc i bombardejant, també, hospitals, escoles i oficines de l'ONU i la Creu Roja. En aquesta sessió, no només van donar el seu testimoni personal sanitaris que van viure aquesta ofensiva a Gaza, sinó que van intervenir alguns dels redactors de l'informe realitzat a petició de l'ONU pel jutge jueu sudafricà, Richard Goldstone. Per tot això, donat que Israel incompleix el dret humanitari, el Tribunal Russell creu que la Unió Europea hauria de trencar l'acord de cooperació amb Israel.

La resposta a aquest tribunal per part del Govern d'Israel i del seu ambaixador a Madrid ha estat, un cop més, acusar-lo de formar part d'una conxorxa antisionista, per més que la prova principal, l'Informe Goldstone, estigui signada per un jueu sionista. Una actitud que no aventura que l'estat jueu estigui disposat a donar un canvi de rumb a la greu situació que es viu al Pròxim Orient. Lamentablement, la setmana següent a la celebració d'aquest tribunal, coincidint amb la visita del vicepresident dels Estats Units, Joe Biden, a Jerusalem, Israel va anunciar la construcció de 1.600 vivendes per a jueus al Jerusalem àrab, un anunci que l'administració Obama va qualificar d'insult que fa impossible la reactivació del diàleg amb els palestins.

Xavier Rius-Sant
Col·laborador de MÓN-3

AMÈRICA LLATINA I LA NOVA POLÍTIKA DE BLOCS

La recomposició de les aliances entre diferents Estats a Amèrica Llatina durant la darrera dècada presenta aspectes d'anàlisi força interessants. Un cop superades les dictadures militars de finals del segle XX i amb governs de tendència majoritàriament d'esquerres que han assolit el poder a través de les urnes, cada país ha hagut d'inserir-se, como una peça més d'un gran puzzle, en un marc regional que té algunes similituds amb la política de blocs que també va viure la regió i el món durant la segona meitat del segle passat. Tot i que el context mundial és ben diferent i les relacions econòmiques també han evolucionat de manera radical, el poder polític manté formes ancorades en velles dinàmiques, on el lideratge personal, el populisme, la dicotomia entre bons i dolents i el nacionalisme patriòtic segueixen tenint un protagonisme efectiu. I no es pot fer una anàlisi completa d'alguns esdeveniments recents de caràcter nacional sense tenir presents aquestes aliances regionals, o obtindríem una panoràmica incompleta de la realitat llatinoamericana.

Parlar de dos blocs més o menys confrontats políticament des de l'esquerra és una aproximació reduccionista de la realitat, però pot servir d'entrada per situar cada actor en un marc general: ens referim a un bloc d'esquerres proper als postulats de la socialdemocràcia o del socialisme menys bel·ligerant (el gegant Brasil lidera el grup, juntament amb Paraguai, Uruguai, Argentina, el Xile de Lagos i Bachelet, i més recentment El Salvador), i d'un segon bloc partidari d'un socialisme més radical, populista i defensor de models socials revolucionaris (Veneçuela s'ha situat al capdavant del grup seguint l'estela de Cuba, i amb Equador, Bolívia i Nicaragua com a països més clarament inscrits en aquesta tendència). No cal dir que en aquesta conjuntura sempre hi ha territoris que se situen al marge del debat, ja sigui per problemes interns més urgents o per la seva trajectòria històrica recent, com és el cas de Guatemala o Costa Rica. De l'altra banda, països que han quedat en l'òrbita de les polítiques de centredreta només han pogut enrocar-se en problemes de caràcter propi, limitats dins les seves fronteres, a manca d'un suport regional més ampli en aquesta dècada: és el cas de Mèxic, Colòmbia o Perú.

Certament, aquesta panoràmica no és difícil de dibuixar a partir d'una lectura atenta de les notícies que es publiquen a la premsa sobre el continent americà, sempre insuficients i poc objectives. Però interessa discernir, almenys, dos elements que ens poden dur a una reflexió més acurada: Es tracta d'una tendència a mig i llarg termini, o dependrà només d'una conjuntura electoral determinada? I quin model de política continental s'amaga rere el grup de països que conformen l'anomenada aliança de l'Alba? Per respondre la primera pregunta podem fer una

ullada a les decisions legislatives i polítiques dels governs i parlaments de Veneçuela, Equador, Bolívia i Nicaragua en aquests darrers anys. Com que les constitucions respectives limitaven molt la permanència en el poder dels presidents, s'han dut a terme canvis legislatius per possibilitar llur reelecció, amb el ben entès que aquesta era la manera d'establir polítiques radicals de llarg abast. Si l'objectiu no és la simple gestió del diner públic sinó un canvi de model d'Estat (que implica un període llarg de reformes), l'alternança de persones i de partits esdevé un entrebanc. Tot i així, en cap cas s'ha plantejat la supressió del sistema electoral vigent, peça clau en tota democràcia formal i que legitima molt més les decisions internes a nivell internacional.

Tot i ser Cuba un referent, potser més simbòlic que real, els països vinculats a l'Alba han preferit construir un discurs públic confrontatiu, en la línia d'establir models polítics als quals oposar-se directament, però aterrant en el pragmatisme de sostenir Estats democràtics força ortodoxos, amb constitucions, separació de poders i sistemes electorals multipartidistes. Malgrat tot, aquest programa és impossible de mantenir amb una oposició organitzada i amb derrotes a les urnes: aquesta està sent la gran contradicció dels darrers anys, ja que apostar per un model revolucionari però amb les velles eines heretades de les democràcies tradicionals ens porta a un carreró sense sortida. I també ha estat aquesta una font de conflictes que a Veneçuela o a Nicaragua s'ha concretat en intermitents xocs de forces als carrers, entre defensors d'una democràcia a l'europa i els grups oficialistes que propugnen superar (però com i cap a on?) els antics esquemes polítics.

El model que es defensa, i enllacem aquí amb la segona pregunta que formulàvem, no es podria sustentar gaire temps si no estigués recolzat pels instruments que depenen directament de l'esfera econòmica i financera. Hugo Chávez s'ha erigit com el nou líder del bloc pel control que pot exercir sobre el petroli, els ingressos que aquest genera i la dependència que això crea en països que no tenen aquest preuat bé. Negociar i pactar sobre enormes jaciments de cru és més fàcil que fer-ho damunt d'inhòspites selves tropicals. Ara bé: el pragmatisme d'ambdós blocs d'esquerres ha provocat allò que sol passar quan hi ha grans xifres pel mig. Si l'Alba ideològica ha quedat circumscrita a quatre països continentals i unes poques illes caribenyes, l'Alba del petroli ha incorporat molts més Estats a la taula per tal que el negoci sigui veritablement fructífer per a tothom. Una de les millors posades en escena de la política de blocs l'hem pogut constatar el 2009, a través de la reacció de tota Amèrica Llatina al cop d'estat militar a Hondures. Essent Mel Zelaya el darrer actor que s'havia incorporat, de manera efímera, al grup de l'Alba, els seus

integrants van prémer l'accelerador per ser els primers a celebrar una conferència extraordinària a Managua i condemnar el cop. L'OEA no ho feia fins vint-i-quatre hores després. Fins i tot Raul Castro, sovint reticent a sortir de l'illa, va viatjar a Nicaragua per refermar no tant el suport explícit a Zelaya com la defensa d'un model continental que una cúpula militar y una oligarquia decimonònica havien posat en risc. Amb la mateixa vehemència, aquest grup de països va capitalitzar el discurs de l'OEA i vam acabar veient Crisitna Kirchner i Fernando Lugo en una aferrissada defensa del seu homòleg hondureny: la victòria de l'Alba en aquest conjuntura va ser completa, i només així s'explica el canvi progressiu que Estats Units va imposar en el seu propi discurs per sortir de la crisi, alertat pel caire que estaven prenent les declaracions oficials. L'objectiu ja no era restablir Zelaya, sinó que Chávez no sortís enfortit després de tot aquest afer. Els blocs nacionals d'afinitat política s'han caracteritzat sempre per intentar acollir nous socis al seu sí (proselitisme), i establir un discurs homogeni en contraposició a un altre discurs imperant. La pèrdua d'influència nordamericana a la regió, basada ara només en estretes aliances ideològiques i militars amb països com Colòmbia, ha facilitat la consolidació dels dos pols de poder Veneçuela-Brasil. També el cansament de la població

per l'aplicació de dures mesures neoliberals ha estat un factor clau en el retorn de presidents com Daniel Ortega o en la victòria de líders indígenes com Evo Morales. Però el preu a pagar està sent alt: les classes més populars necessiten respostes urgents a les crisis cícliques generades pel capitalisme, i la fe en líders carismàtics ha d'anar acompanyada per polítiques socials rotundes si no es vol perdre la confiança acumulada. Els reptes i interrogants propers són apassionants: S'insserirà Veneçuela al grup de Mercosur des del pragmatisme econòmic o també intentarà plantejar debats sobre models de desenvolupament? Com afectarà al procés d'integració centreamericana la crisi hondurenya i la negociació d'un acord regional amb la Unió Europea? S'obriran escletxes ideològiques amb els resultats de les eleccions a Xile o Uruguay? I, sobretot, la crisi econòmica permetrà seguir mantenint lideratges populars i blocs regionals ideològics sense millores substancials en el índexs de desenvolupament humà? La paciència o el desengany de la població marcaran, un cop més, la futura agenda global dels governs.

Xavier Ruiz Ribes

Representant a Centreamèrica del Fons Català

PROJECTE D'APICULTURA A L'OASI DE FIGUIG

La Fundació Món-3, amb el finançament del Fons Menorquí de Cooperació, ha dirigit el projecte «Millora de les condicions de vida de la dona a l'oasi de Figui», amb l'objectiu de constituir una cooperativa femenina d'apicultura. L'oasi de Figui està situat a la regió de l'Oriental, al sud-est del Marroc, a 2 km de la frontera algeriana. La seva situació geogràfica és l'origen d'un enclavament quasi permanent degut a la llarga distància a la que es troben les ciutats més properes. El tancament de la frontera algeriana l'any 1994 va impossibilitar els intercanvis comercials, fet que, combinat amb els problemes agrícoles, es va traduir en un saldo migratori negatiu.

Món-3 porta més de 10 anys intervenint en aquest oasi amb diversos projectes d'àmbit agrari, recerca en l'àmbit hidrològic, gestió de residus sòlids i líquids, turisme solidari i bona governança, entre d'altres. Va ser durant l'intercanvi de propostes i llargs debats fomentats pels tallers de participació ciutadana, realitzats en col·laboració amb l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat l'any 2008-09, quan Món-3 va tenir l'ocasió de descobrir de primera mà la situació de petites activitats o accions com la del projecte d'apicultura, que, tot i comptar amb un excel·lent potencial, s'havien quedat estancades per manca d'una formació o seguiment adequats o per desastres naturals inesperats i inevitables.

La cooperativa femenina Tizi-Zuat està composta per 12 dones solteres amb un nivell educatiu alt, però majoritàriament sense feina. Tot i ser dones i solteres, la gran majoria tenen càrregues econòmiques importants d'un nucli familiar gran (germans, nebots o cosins orfes, pares grans, etc.) fruit de l'antiga *Muddawana* (codi de família que, en cas de viduïtat, divorci, herències, etc., redueix la dona sense la tutela d'un marit, germà o fill, a la pobresa absoluta). El seu nivell educatiu és, doncs, el resultat d'una inversió amb un gran sacrifici per part dels membres de la família (majoritàriament dones). La combinació d'aquests aspectes (dona treballadora amb nivell educatiu alt, havent passat els 30 anys i amb càrregues familiars) les sotmet a l'estatus indefinit de fadrines velles.

La cooperativa va portar a terme un projecte d'apicultura amb Oxfam Québec el 2001 amb abelles negres, que, tot i ser d'origen marroquí, pertanyen a la regió costera d'Agadir, on les condicions climàtiques i geogràfiques són molt diferents de les de Figui i són particularment agressives. La producció de mel va ser positiva durant els primers tres anys, però a partir del 2004 es van trobar amb diverses dificultats que van afectar les abelles i que no van saber pal·liar per una manca de formació, coneixements i contactes locals a qui poder consultar. La crisi va culminar el 2006 amb els productes nocius emprats per eliminar la plaga

de llagostes que afectava el país i que va reduir un 75% el nombre de ruscos actius. Les inundacions a l'octubre 2008, que van afectar greument la localitat de Figuiç, van acabar de destruir el poc material restant.

Amb el finançament del Fons Menorquí de Cooperació, Món-3 va poder reactivar la cooperativa adquirint abelles i nou material (ruscos, extractors, etc.), tot seguint els consells dels tècnics locals durant les formacions i optant per material figuiguí sempre que ha estat possible, ja que dóna més garanties, està més adaptat a les condicions climàtiques locals, aporta una contribució econòmica a la regió i reforça la xarxa de contactes.

El projecte ha inclòs una formació tècnica no només en matèria d'apicultura sinó també en gestió administrativa, financera i cooperativista. La formació constava de tres cursos impartits a l'oasi i dos viatges d'intercanvi amb altres cooperatives femenines o amb apicultors de la regió, per tal de crear una xarxa de consulta o intercanvi d'experiències que pugui aportar solucions precises a problemàtiques de gestió en el seu dia a dia. El projecte afavoreix, així, l'aprenentatge col·lectiu i la sostenibilitat del mateix projecte, ja que un cop formades les dones poden transferir els seus coneixements a les novingudes.

En aquests moments estem dissenyant fullets, enganxines per als pots i pòsters de sensibilització per a les escoles. També s'ha previst endegar campanyes de sensibilització per fer comprendre a la població les qualitats de la mel i la importància de l'abella i de l'apicultura per al medi ambient (la pol·linització és fonamental), per tal d'obtenir un major recolzament per part dels agricultors no partidaris de l'apicultura i, al mateix temps, per incentivar altres dones a desenvolupar activitats generadores de recursos.

També hem pogut reciclar gran part del material deteriorat. Així doncs, ara comptem amb 40 ruscos nous, 35 restaurats, un terreny adaptat per a l'apicultura, amb plantes aromàtiques, arbres florals, sistema de retenció de sorra, panells de protecció per reduir la temperatura, un petit estany per regar els arbres i evitar els llargs desplaçaments de l'abella fins arribar a l'aigua, una petita oficina per envasar i emmagatzemar el producte, etc.

Totes aquestes tasques estan sent dirigides per les pròpies dones. D'aquesta manera s'assegura l'apropiació absoluta del projecte. Cadascuna de les 12 dones ha assumit diverses responsabilitats i ha anat exposant els seus resultats en les reunions mensuals, tot mantenint reunions més informals setmanalment. Si bé les primeres van ser molt passives i tímides, a mesura que el projecte ha anat avançant, les dones han assumit més responsabilitats i les reunions han estat molt més participatives i animades.

En l'actualitat les dones s'enorgulleixen dels resultats que han obtingut i són més conscients de les seves capacitats i de repercussió del seu projecte: econòmica, com a generador d'ingressos; social, com a projecte pilot per a altres dones, i mediambiental, per l'acció pol·linitzadora de les abelles.

En resum, si bé ha estat un treball molt laboriós, vista la manca inicial d'experiència per part de les dones, els seus esforços i la seva voluntat per salvar la cooperativa i per aprendre han mantingut l'esperit positiu i estan assegurant l'èxit del projecte.

Coco González

Responsable dels projectes de Món-3 al Marroc

BUTLLETA D'INSCRIPCIÓ

per col·laborar amb Món-3 omple aquesta butlleta i retorna'ns-la.

Rebràs informació de totes les activitats de l'organització i podràs participar-hi.

Nom i cognom .....

Adreça ..... CP i població .....

País ..... Telèfon ..... Correu-e .....

Estudis, curs i univesitat .....

Quota anual mínima 25 euros

Quota anual superior voluntària

Ordre de pagament: Atengui, si us plau, fins a nou avís, i amb càrrec al meu compte o llibreta d'estalvi, els rebuts que li siguin presentats per la Fundació MÓN-3. Atentament,

Entitat, agència i n. de compte .....

Signatura

